

دانشکده طب سنتی
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

رساله

جهت دریافت درجه دکترای تخصصی Ph.D. طب سنتی

عنوان:

بررسی ابعاد نظری خلط سودا بر اساس مبانی طب سنتی ایران

اساتید راهنما:

دکتر محمود مصدق

استاد اسماعیل ناظم

اساتید مشاور:

دکتر علیرضا نیکبخت نصرآبادی

دکتر فرزانه غفاری

نگارش:

دکتر رسول چوپانی زنجانی

چکیده فارسی

بحث اخلاط از مبانی طب سنتی ایران به شمار می‌رود زیرا بدن از اخلاط چهارگانه یعنی خون و بلغم و صفرا و سودا به وجود آمده است که هر یک از آن‌ها از نظر مزاج و عملکرد شبیه یکی از ارکان هستند. اگر اخلاط طبیعی باشند سبب حفظ سلامتی است و اگر غیرطبیعی باشند باعث به وجود آمدن بیماری می‌شود. در این مطالعه «خلط سودا» مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. سودا در کتاب‌های طب سنتی در مبحث اخلاط بحث شده است ولی اختلاف نظرها و گاهی تضادهایی در این مورد در آثار حکما به نظر می‌رسد که سبب شده علی‌رغم وجود اطلاعات فراوان در این زمینه، شناخت کافی از آن وجود نداشته باشد.

این مطالعه یک تحقیق کیفی از نوع تحلیل محتوایی است که در آن محتوای ۷۰ کتاب طب سنتی پیرامون خلط سودا بررسی و تحلیل شده است.

در این مطالعه مشخص شد اخلاط محصول دومین مرحله از مراحل چهارگانه هضم غذا (معدی، کبدی، عروقی و عضوی) می‌باشد. یکی از اخلاط تولید شده سودا است که به دو دسته طبیعی و غیرطبیعی تقسیم می‌شود. سودای طبیعی دارای عملکردهای حیاتی خاصی است مانند: تغذیه برخی اعضا (از جمله طحال، استخوان، غضروف و رباط‌ها)، تقویت فم معده، تحریک اشتها، غلظت و متانت دادن به خون؛ که در صورت اختلال (کمی یا کیفی) به طور مستقیم و یا غیر مستقیم با اختلال در سایر مکانیسم‌های حیاتی باعث بروز اختلالات مختلف مانند تغییر ویسکوزیته خون، اختلالات انعقادی، آترواسکلروز، استئوپروز، افسردگی و ... می‌شود. همچنین مشخص شد اگر به هر دلیلی تولید سودای طبیعی کم باشد میزان سودای غیرطبیعی افزایش می‌یابد و چنانچه میزان سودا در خون بالا رفته یا کیفیت آن تغییر کند علائم غلبه سودا مشاهده می‌گردد. این علائم را می‌توان به دو بخش روانی و جسمی تقسیم کرد که بیشتر علائم روانی را می‌توان با علائم افسردگی ماژور در طب رایج تطبیق داد.

واژگان کلیدی: سودا، اخلاط، طب سنتی ایران، تحقیق کیفی.

Abstract

Humors are the cornerstone of the Iranian traditional medicine. The body is composed of the four humors (blood, phlegm, yellow bile and black bile). The foundation of health is the right ratio and specific balance of humors based on their quality and quantity. Each of humor in the temperament and its activity is similar to one of the four elements (air, water, fire and earth). This is a qualitative research study (type of content analysis). In this study reviewed and analyzed content of 70 Iranian traditional medicine books about black bile from the view point of wise physicians (hakim).

Humors are the second product of the fourth stages of digestion (stomach, hepatic, vascular and organ) derived of foodstuffs. Black bile is one of the humors produced. The black bile is similar to earth element and divided in two categories: normal and abnormal black bile. Normal black bile has a few vital functions such as nourish some organs (such as the spleen, bone, cartilage and ligaments); strengthen the stomach, appetite stimulant. In conditions decrease normal black bile in the body, causing an abnormal black bile rising. On the contrary of normal black bile, abnormal black bile causes several different vital functional disorders (physical and mental) such as changes in blood viscosity, coagulation disorders, atherosclerosis, osteoporosis, depression and

Keywords: Black bile, Humors, Iranian traditional medicine, Qualitative research